

REPLIK TIL FRIEMUTHS KOMMENTAR

Simo Køppe

»Jeg en Kristi præst, befaler jer urene ånder, som sætter disse skyer i bevægelse, at I viger bort fra dem og adsplyttes til vilde og uopdyrkede egne, så at I ikke længere vil være i stand til at skade mennesker eller dyr . . .«

Med få modifikationer kunne disse linjer, som indleder en version af den katolske kirkes ritual for djævluddrivelse være en passende karakteristik af Friemuths opfattelse af psykoanalysen.

Da jeg opfatter Friemuth som en seriøst arbejdende psykolog, ser jeg ingen grund til at replicere diverse beskyldninger - det kan man stort set altid gøre med den rette drejning af en gengivelse af et synspunkt. Det forekommer mig imidlertid, at kommentaren er udtryk for en almen utilfredshed med videnskabens stilling på Psyk. Lab., og at min oversigtsartikel har været en kærkommen anledning til at formulere utilfredsheden.

For det første er det selvsagt ikke undertegnede, der finder på, at Poppers falsifikationisme er ved at være passé. Hvis man af venlighed (og pladshensyn) udelader videnskabsteorier baseret på marxisme, hermeneutik, fortsættelsen af den franske tradition, som går tilbage til Bachelard og videnssociologien, så er falsifikationismen tilbagevist af folk som Kuhn, Feyerabend, Laudan, Quine, Hesse, Toulmin, Polyani, Grünbaum, Bunge - for blot at nævne nogle af de kendteste. Argumentationerne mod falsifikationismen er mange og forskellige, men der er specielt én type, der er overbevisende, nemlig de videnskabshistoriske. *Hvis* Poppers falsifikationisme skulle være ledetråd for videnskabens udvikling, så ville stort set alle grundlæggende teorier være falsificeret på forhånd. De ville slet ikke være fremsat. Bohrs første atomteori (planetmodellen) stred mod datidens eksperimentelt fastlagte viden om elektroners bevægelse omkring en kerne. Plancks konstant, som er grundlaget for kvantemekanikken, blev fremsat imod den almindeligt accepterede (og empirisk velfunderede) viden om strålingsfænomener. Det tog ca. 40 år, før Newtons gravitations-teori blev bragt i overensstemmelse med observationer af månens bane - i de første 40 år *var* teorien falsificeret. (Det samme viste sig senere at være tilfældet med Merkurs bane). Disse eksempler er mere reglen end undtagelse - teorier fremsættes oftest *imod* den eksisterende empiri.

Popper mener selvsagt stadig, at Popper har ret - men det bekræfter blot Kuhns hypotese om, at teorier ikke opgives i kraft af modargumenter, de uddør sammen med deres »bærere«.

For det andet er det mig helt uforståeligt, at man som Friemuth kan overse de tusindvis af empiriske efterprøvelser af psykoanalysen, som er foretaget. Der kan sagtens formuleres falsifikationskriterier for psykoanalytiske enkelthypoteser - det er gjort i tusindvis af tilfælde, og forsøgene på falsifikation er faldet negativt ud. Hvorfor blive ved med at hævde, at psykoanalysen ifølge sin egen selvforståelse kun kan efterprøves i terapituationen, når det er notorisk forkert? Hvorfor påstå, at jeg mener det samme som Lorenzer om analytikersamfundets konsensus, når det klart fremgår, at jeg mener, man skal betragte terapituationen som et af udgangspunkterne for *teoridannelse*, hvor konkrete enkelthypoteser empirisk skal efterprøves *uden for* terapituationen?

For det tredje bruger jeg ikke ordet »tankeeksperiment« om mit eksempel med bevidstheden. Friemuth ved lige så godt som jeg, at »tankeeksperiment« er en præcis videnskabsteoretisk kategori, som intet har med dette her at gøre. Mit *eksempel* med bevidsthed er baseret på følgende:

- a) Iflg. falsifikationismen skal man kunne designe et psykologisk eksperiment som positivt kan falsificere bevidsthed.
- b) Dette eksperiment skal kunne udføres.
- c) Hvis det blev udført med positivt resultat, skulle man iflg. falsifikationismen holde op med at bruge begrebet som et videnskabeligt.

Men det er der næppe ret mange psykologer, der ville gøre. Alle psykologiske teorier omfatter begreber, som ikke er direkte operationaliserbare, men som alligevel er nødvendig i teoridannelsen. »Bevidsthed« er et eksempel, og for psykoanalysens vedkommende er det tillige størrelser som f.eks. »det ubevidste«. Aspekter af det ubevidste, af Ødipus-komplekset osv. kan efterprøves empirisk - og det er som nævnt også blevet gjort. Heri, og generelt i anvendelsen af forskellige begrebsniveauer, adskiller psykoanalysen sig ikke en bjælde fra andre psykologiske teorier.

For det fjerde prises Rubins afvisende holdning til psykoanalysen. Bortset fra at forehavendet ikke lykkedes, idet From allerede på Rubins tid var psykoanalytisk inspireret, så kunne jeg godt tænke mig at høre en genoplevet Rubins vurdering af psykologiens nuværende situation. Der blev næppe meget tilbage at råbe hurra for. Han ville formentlig beskrive situationen som noget, der mindede om en børnehaveklasses pudekamp. Det bør imidlertid bemærkes, at Rubins (selv)højtidelige videnskabsideal ikke engang kunne rumme Lehmanns psykologi, som Rubin i en nekrolog afskriver som overstået, og at heller ikke From's teser (i »Drøm og neurose«) fandt nåde for Rubins skarpe blik. Hvis det er dette ideal, vi skal vende tilbage til, så er jeg bange for, at det er uforeneligt med psykologiens udvikling i de sidste 30 år, og at 80-90% kan karakteriseres som »litteratur«, hvis man skal følge den nyligt afdøde biolog og Popper-tilhænger P. Medaward's terminologi.

For det femte kan man vælge at se Friemuth's holdning som et eksempel på det, han kritiserer. Enten kan man pleje sin egen lille Hassan (det være sig etologi, socialisationsforskning, psykoanalyse eller hvad som helst) og betragte alle andre som i bedste fald vildførte og forblændede. Man kan i forlængelse heraf opfatte psykologiens situation som gennemsyret af magtspil, sammenspisthed tenderende til korruption osv. Såvidt jeg kan se, er det uheldige ved en sådan opfattelse, at den er selvbekræftende og blot accelererer fragmenteringen, »pudekampen«. Det ender med, at alle går rundt og mener, de er små Rubiner hver især.

Den anden holdning er umiddelbart mere »naiv«, idet den betragter fragmenteringer i skoledannelser m.m. som *udgangspunkt*. Holdningen har imidlertid indbygget den videnskabsteoretiske pointe, at psykologien som videnskab er særegen ved at udforske sit genstandsområde ud fra de tre eksisterende grundvidenskabstyper - naturvidenskab, samfundsvidenskab og humaniora. Fragmentering opstår enten ved at hævde, at der kun er én af disse grundtyper, der er »egentlig« videnskab, eller ved at hævde at der grundlæggende er tre forskellige psykologier. Begge fragmenteringsmåder er for mig at se lige forkert, hvorfor målet må være dels at udvinde en fælles videnskabsfilosofi (dvs. videnskabsteori, videnssociologi og teori om videnskabernes historie), som går på tværs af de tre grundtyper, og dels at argumentere for at dette er psykologiens videnskabsfilosofiske grundlag. (Og for at undgå misforståelse, så er det *ikke* psykoanalysen, der skal tjene som konkret udgangspunkt for psykologien i denne her forstand - det er der netop ingen enkeltteori, der kan).

Fragmentering er mildest talt uheldig, bl.a. fordi dens yderste konsekvens er relativisme, og hvis det bliver det dominerende synspunkt, så er kategorien videnskab betydningsløs. Dette er netop ikke Friemuths hensigt, men det kan desværre blive en af de utilsigtede konsekvenser.